

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Statskontoret lämnar synpunkter utifrån vår kompetens om styrning och organisering av offentlig verksamhet. Statskontoret instämmer i utredningens förslag att självförvaltningsmodellen ska behållas. Vi vill samtidigt understryka vikten av att stärka den statliga styrningen på området och instämmer därför även i förslagen om en ny målstruktur samt en utvecklad uppföljning och kontroll av folkbildningen.

Instämmer i förslagen om en utvecklad struktur för syfte och mål (12.3.1–12.3.4 och 16.5.2)

Statskontoret instämmer i förslagen om en utvecklad målstruktur för folkbildningen. Förslagen kan bidra till bättre förutsättningar för uppföljning genom att en mer sammanhållen styrkedja för syfte, övergripande mål, delmål och indikatorer skapas. Genom förslagen tydliggörs intentionen med folkbildningen. I det sammanhanget ser vi positivt på att målen ska förtydliga folkbildningens bidrag till demokratin. Demokratiperspektivet utgör en av principerna i den statliga värdegrunden och de statliga medlen svarar för en betydande del av folkbildningens finansiering. Vi instämmer därför även i utredningens förslag att förordningen om statsbidrag till folkbildningen utökas med ett demokrativillkor.

Instämmer i att nya mål behöver belysas med nya indikatorer (13.3)

Statskontoret instämmer i förslaget att de indikatorer som används i dag ska kompletteras och revideras. Genom att koppla nya indikatorer till den föreslagna målstrukturen skapas bättre förutsättningar för uppföljning av folkbildningen. I en rapport från 2018 konstaterade Statskontoret att det saknades indikatorer för uppföljning av demokratisyftet samt mångfalds- och påverkanssyftet. Vår slutsats var även att det saknades data som beskriver utvecklingen över tid, samt att

kvalitativa indikatorer behövde utvecklas¹. I det här remissvaret tar vi inte ställning till enskilda indikatorer i utredningens förslag. Men det är angeläget att uppföljningen fångar en bred bild av folkbildningen – från verksamheternas resultat till pedagogisk kvalitet och deltagarnas upplevelser av utbildningen.

Instämmer i förslagen om att bibehålla självförvaltningsmodellen (14.3)

Statskontoret instämmer i förslaget att självförvaltningsmodellen bibehålls. Vår sammantagna bedömning är att fördelarna med att behålla den nuvarande självförvaltningsmodellen överväger nackdelarna. Vi anser att utredningen har gjort rimliga avvägningar mellan att värna folkbildningens frihet och samtidigt öka den statliga kontrollen. I Statskontorets rapport från 2018, som vi refererar till ovan, var en slutsats att folkbildningen kan ha stor betydelse för dem som deltar. Vi delar även utredningens bedömning att folkbildningen bidrar med en infrastruktur för bildning, utbildning och delaktighet i hela landet.

Men det finns utmaningar med självförvaltningsmodellen och vi anser i likhet med utredningen att det finns behov av ökad kontroll och stärkt uppföljning av folkbildningen (se även avsnitten nedan). De senaste åren har omfattande fusk och missbruk uppmärksamrats. Statskontoret har i en rapport från 2023 dragit slutsatsen att det finns en potentiell risk att Folkbildningsrådets och SISU Idrottsutbildarnas nära relationer med stödmottagarna och den främjande verksamheten kan inverka på möjligheterna att kontrollera på ett effektivt sätt. Riksrevisionen har i en rapport från 2022 pekat på brister i alla led av studieförbunden och att kontrollerna inte har varit tillräckliga².

Om det visar sig att utredningens förslag till ökad kontroll och uppföljning inte är tillräckliga anser Statskontoret att det kan vara motiverat att ytterligare stärka den statliga styrningen eller att överväga alternativ till självförvaltningsmodellen.

Instämmer i förslagen till en modell för uppföljning och utvärdering (15.3, 15.4, 15.5, 15.6 och 15.8)

Statskontoret instämmer i förslaget att en ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen ska införas. Förslaget är viktigt för att skapa bättre förutsättningar för systematisk och oberoende uppföljning av folkbildningen. Vi ser positivt på förslaget att flera aktörer, Myndigheten för kulturanalys (MYKA), Institutet för Arbetsmarknads- och utbildningspolitisk

¹ Statskontoret (2018). *En folkbildning i tiden – en utvärdering utifrån syftena med statsbidraget, Slutrapport, 2018:10, dnr 2014/199-5.*

² Riksrevisionen (2022). *Statsbidraget till studieförbunden – kontroll och uppföljning*, RiR 2022:20.

utvärdering (IFAU) och CIF (Centrum för Idrottsforskning), får särskilda uppföljningsuppdrag. Det kan bidra till flera olika infallsvinklar på uppföljningen. Vi ser också positivt på förslaget att MYKA ges möjlighet att planera och operationalisera uppföljningen, för att säkerställa att uppföljningen blir så ändamålsenlig, effektiv och samordnad som möjligt. Det är också angeläget att MYKA och de andra berörda myndigheterna gör en mer djupgående analys av hur indikatorer och datainsamlingen kan utvecklas för att svara upp mot de utvecklingsbehov som utredningen identifierar, exempelvis gällande uppföljning av demokratiska värden, kvalitet och socioekonomiska faktorer.

Instämmer i förslagen till en förstärkt kontroll av statsbidraget (16.5.1, 16.6.1, 16.6.3. och 17.5).

Vi instämmer i förslagen att stärka kontrollen av statsbidraget. Att staten stramar upp styrningen genom tydligare mål, mer uppföljning och kontroll ser vi som motiverat för att minska risken för fusk och felaktiga utbetalningar. Det är också viktigt för att säkerställa att statsbidraget används där det gör störst nytta. De kontroller som genomförs behöver vara så effektiva och ändamålsenliga som möjligt. Vi ser därför positivt på att kontrollarbetet i större utsträckning ska bygga på risk- och väsentlighetsanalyser och det är viktigt att kontrollarbetet utvärderas och omvärderas löpande. Vi saknar dock en uppskattning av vilka resurser som kommer krävas av Folkbildningsrådet och Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna för att stärka deras kontrollverksamhet och om det leder till undanträngningseffekter av annan verksamhet.

Vi instämmer i förslaget att Riksrevisionen ska genomföra en årlig revision av Folkbildningsrådet och Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna. Vi ser positivt på att utredningen ställer sig bakom Statskontorets och Riksrevisionens tidigare förslag att skapa en central databas över statliga stöd till civilsamhället, ett företrädarregister³.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Gabriel Brandström och utredare Carl Lundgren (föredragande) var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Carl Lundgren

³ Statskontoret (2023). *Korrekt utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer*, Rapport 2023:19, Riksrevisionen (2023). *Tillit och kontroll – statlig bidragsgivning till civilsamhället*, RiR 2023:7; Riksrevisionen (2024). *Allmänna arvsfonden – pengar som söker mening*, RiR 2024:2.